

cambio mediato, five obliquo, ex sola ratione circulationis pro cursu interfurorum; Iste etenim secundo casu verè, & propriè contractus in sua prima natura, & origine, directè, ac propriè est mutui, sed mutuatorum pro indemnitate mutuatoris, & ne interesse officio pariat, illi dat facultatem, seu mandatam suscipiendi aequivalentem summam ad cambium, eamque gliandi juxta primam formulam, in cuius casu est in arbitrio creditoris tali facultate uti, vel non uti, prout sibi magis expediat; Et sic ipse creditor fungitur persona mandatarii debitoris in causam tamen, & utilitatem propriam, ac propterea potest sibi expedire, ea non uti, dum ut pluries advertitur, de natura cambii est, ut juxta temporum contingencias, possit etiam esse creditoris damnosum, quia nempe fors redat diminuta, quod licet sit rarum, attamen est contingibile.

Quando verò juxta alteram formam debitor in se suscipit istud onus, tunc ipse gerit personam mandatarii creditoris, qui etiam volens potest revocare, vel suspendere mandatam, sed donec revocetur, vel suspendatur, illud durare dicitur, tam ad commodum quam ad incommodum.

Atque hinc sequitur, quod ad substantiandum, five efformandum contractum cambii, qui subsequi debet post duos primos contractus, mutui, & mandatarii, atque pro executione, & exercitio ejusdem mandatarii, quatenus idem mandatarius per se ipsum id exercere nolit, vel non possit, quia nesciat, requiritur factum mandatarii, qui actum explicet, vel initiet, deinde verò pro ejus protectu requiritur opera periti scripturalis, qui curet transmittere literas accessus vulgo *dell' andata*, & recipere alias responsivas vulgo *del ritorno*, necnon retinere scripturam mercantili mote super calculo, seu bilanciis interfurorum, seu cambiorum, aliisque faciendis ad id necessaria, idque fieri potest, & quandoque solet creditor, vel respectivè à debitore per se ipsum, & quandoque, imò frequentius per aliquem campsosem, seu peritum scripturalem.

His itaque prenotatis, applicando ad rem; Dicebam quod cum debitor explicite hoc onus in se non assumpserit, explicandum per se ipsum, vel mercatorem, quo casu esset idem, cum mercator ita diceretur potius institutor, seu famulus debitoris, & per consequens ejus negligentia, vel culpa damno præponens cedere deberet, sed solum deputatus fuerit mercator ad dictum alium effectum, adhibendi curam spaciosem, atque retinendi scripturam, adeo mandatam directam esset potius ad ipsum creditorem; Hinc sequidebam, quod ad effectum, ut præpositus deficeret diceretur in munere, cui præpositus fuerat, in damnum præponens, opus erat, quod intarietur contractus per ipsum creditorem, tanquam mandatarium, qui non autem scripturalis hanc facultatem habebat, atque postea scripturalis tenebatur illum prosequi; Et sic istius culpa considerabilis remanere videatur in prosecutione, non autem in ipsa substantia, vel initiatione actus, dum in hoc nullam habebat facultatem, vel mandatam, adeo si idem scripturalis iniisset cambium, quod ex nundinarum eventu detegeretur potius damnosum ut supra, potuisset creditor dicere nolle subijcere huic damnò, eo quia ipse non habuerit in animo cambiandi, neque hanc facultate uti voluerit; Et per consequens dum creditor nunquam explicavit animum cambiandi, non poterat scripturalis dici in culpa, de qua admittetam, quod debitor præponens teneri debuisset, ex regula pluries infinuata, quod præponens tenetur de facto, & culpa præpositi, five domini de facto, & culpa famuli circa opus vel ministerium, cui præpositus fuerit.

Quamvis verò de stricta juris censura, atque attentata formalitate verborum, ita probabilius dicendum esset; Attamen Rota, inhærendo iudicio, & attestacionibus mercatorum, processit eum sepius infinuata geniali, atque pro meo iudicio vera regula attendendi scilicet potius substantiam veritatis, & verisimilium voluntatis quam formalitates verborum, & hujusmodi apices, quas negotiatores non callent, & sic quod cum creditor ab initio se declaraverit velle negotiari, & traficare istam pecuniam super cambiis, ad istum effectum deputando mercatorem, cujus culpam, & negligentiam debitor in se assumpsit, cum expressa obligatione ad damna, & Interesse, ita id in substantia aequipollente videtur illi obligationi, quam debitor simpliciter in se assumat; Ac propterea, reflectendo ad veritatem, pro stylo ab initio clientis libere infinuata, resolutio potius probabilis visa est, usque ad mortem naturalem mercatoris, cum præsupposito, quod ipse semper integer vixerit in statu scilicet habili & idoneo, ad hoc munus explendum.

Post sequitur verò obitum mercatoris deputati, è con-

verso iusta, & probabilis visa est altera pars resolutionis favore debitoris, quod scilicet ex tunc cessaverit cursus cambiorum; Tum quia in ipso contractu cautum fuit, ut contingente casu mortis, vel absentia dicitur mercatoris licitum esset ipsi creditori cambiare, five ab aliis cambiari facere, ideoque sibi imputet cur sibi concessa facultate non fuerit usus; Tum etiam quia, cum creditor noluerit hoc onus committere debitori, sed seipsum voluerit fidem, ac industriam certæ personæ, cujus approbationem, & diligentiam à debitore exegit, adeo debitoris obligatio restricta fuerit ad operam, seu factum tertii; Hinc proinde cessata hac persona per mortem; adeo defectus implementi referri non valet culpæ, vel facti debitoris, hinc sequitur, ut ejus obligatio cessaverit juxta ea, quæ sub tit. de Cred. disc. 94. habentur de fideiussione præsentandi aliquam personam in carceribus, quoniam per mortem ante moram contractam liberatur; Sive ad instar ejus qui sevis, vel alterius operarii promittat factum, vel ministerium, cum similibus.

Dubitandi autem ratio cadere videtur, quando sequatur deputari mortis civilis per decoctionem, non autem naturalis an scilicet ista mors alteri aequipolleret, ut propterea idem dicendum veniat de cessante debitoris obligatione.

De hoc autem puncto formiter agere adhuc occasio non dedit, solum etenim ille rotus fuit in disputacionibus habitis in Romana, seu Mantuana cambi pro Suardis cujus mentio habetur in adnot. ad disc. 9. dum punctus principalis, de quo in ea causa actum est, idem erat, ac ille, de quo d. disc. 9. an scilicet obligatio cambiandi suscepta per debitorem, esset limitata ad certum tempus, necne, iste autem punctus tollabatur ex facto, in quo decoctio non supponebatur.

Loquendo itaque cum generalitatibus; pro cessatione favore debitoris facere videtur regula pluries infinuata sub tit. de cred. ac etiam in Anconitana Salsi, sub tit. de Regal. disc. 115. & alibi, quod scilicet decoctio habet vim mortis, atque decoctus habetur pro mortuo, ac etiam ea, quæ habentur sub tit. de Regal. disc. 31. & tit. de cred. disc. 143. super propositione, quod per decoctionem non debeatur interesse.

Converso autem considerari posse observabam, quod cum hic mercator non sit principalis debitor, sed species famuli, vel Instituti agentis actum nomine principalis debitoris, nil prohibet, ut principalis idoneo existente, ille qui decoctus est, possit alterius ministerium, vel famulatum exercere, dum mors intelligitur quoad se ipsum ex illis, quæ habentur eodem disc. 145. de Regal. ut decoctio expirare faciat mandatam respectu ipsorum mandatarii, & mandatarii, non autem respectu tertii, qui citra fraudem, vel collusionem postquam verò contrahit, vel distrahit cum decocto tanquam Procuratore alterius idonei; Ac etiam quia in ipso contractu cambi, five cambiorum cursu non videtur intrare termini interesse ob diversas rationes ponderatas d. disc. 143. de cred.

Ista verò, & familia continere videtur solum generalitates, in quibus non adeo immorandum est, quando ad specialitates magis proximæ auctoritates, vel rationes recurri potest, juxta aliquorum ex nostris dictionum (quandoque tamen inepre adaptari solitum) quod pauperis scriptoris est immorari in generalitatibus.

Quare cum occasio non dederit desuper invenire auctoritates ad hanc speciem descendentes, stantè quod ista contrahendi forma est nova; Hinc proinde, recurrendo (ut docet) ad meliorem discutendum, seu ratiocinatum modum. Ponderabam decisionem pendere ab eadem distinctione, de qua supra, circa naturam, seu qualitatem deputacionis mercatoris, an scilicet juxta primum intellectum, qui à me scribendo more Advocati in ista causa dabatur, iste deputatus esset tanquam nudus minister facti pro cura materiali transmittendi spacia, & recipiendi responsiones, aliisque faciendis pertinentia ad munus scripturalis circa progressum contractus initi & substantiati inter principales, vel eorum alterum; vel è converso intrare alter intellectus, in ista causa traditus per Rotam, quod iste mercator esset mandatarius in toto negotio; etiam circa facultatem recipiendi ad cambium, & recambium, & continuandum, in quo ex pluries infinuatis supra, disc. 1. & seq. ad evitandum illam continuationem, quæ damnatur per Pianam constitutionem hujus materie regulatricem, quot sunt nundinæ, vel plateatum termini, tot sunt nova cambia, seu novi contractus.

Isto namque posteriori casu videtur dicendum, quod mors civilis aequipolleret naturali, ac propterea eundem operetur effectum, ex ea ratione, quod si ipse mercator, vel negotiator deputatus, sub ejus nomine, & sine ministerio tra-

trahas; & retenturus correspondencias cum aliis negotiatoribus, seu correspondantibus, adeoq. describatur in singularum nundinarum notulis, seu bilanciis mote negotiatorum, & pro subjecta materia visa, tunc id impracticabile remanet in decocto, scilicet nulla fides est, nullaque habilitas habendi correspondentes; Cujus autem in altero casu converso, in quo in effectu alter sit mandatarius, qui substantiat, atque inear contractum, adeoq. sub ejus nomine contractus fiat, ipse verò mercator deputatus gerat solum personam materialem scripturalis, tanquam per speciem famulari ministerii pro conservacione spaciosem, & retentione, seu ordinatione scripturæ necessariæ in hoc giro, adhibendo suam attem, seu peritiam calculorum, seu ratiociniorum, dum tunc nil prohibet quin decoctus explicare possit hujusmodi famulatum, seu ministerium puri facti, adhuc tamen reservatur desuper maturius iudicium, quando casus præbeat de hoc formiter agere.

ROMANA LITERARUM
C A M B I I
P R O J O A N N E B E R A U D
C U M F R A N C I S C O R I C C I O .

Casus disputatus coram A. C. resolutus ut infra.

An & quando adjectus in literis cambii, vel in pagella vulgo *pagello*, actionem habeat contra eum, cui directæ sunt, & an huic adjecto obissent illæ exceptiones, quæ obfata possent scribenti; Et quando quis dicatur adjectus rei sue, necne. Ac etiam de eodem puncto, de quo supra, disc. 25. An scilicet quando illes, qui literas acceptavit, excusari possit ob superventam notitiam decoctionis, vel mutationis status scribentis.

S U M M A R I U M .

- 1 Faci series.
- 2 An & quando adjectus in literis cambii acceptatis habeat actionem.
- 3 De verbo *valuta* in literis quid importet.
- 4 Decoctio scribentis, an & quando excuset eum qui literas acceptavit, & n. 6.
- 5 Quomodo iste causa sint decidenda.
- 6 De eodem de quo n. 4.
- 7 De alio casu adjecti *pagella* vulgo *pagato*.

D I S C . XXXIII.

Cum Joannes Beraud Gallus in Urbe mercator correspondentiam haberet cum Pulcheris mercatoribus Lugdunensibus, eisdemque aliquas fecisset tractas, quas ipsi implendas, vel de proximo implendas rescripserunt, ideitro sub hac fide, seu credulitate idem Joannes è converso acceptavit tres tractas notabiles summas à dictis Pulcheris factas, Riccio solvendas; Habita verò noctia pendente termino acceptacionis, quod præfati correspondentes suas tractas non impleverint, neque esset impleturi ob jam declaratam, vel imminentem eorum decoctionem; Hinc introducta lite coram A. C. post aliquas disputaciones, cum Joannes factis calculis ingenue more boni negotiatoris fateretur, quod esset debitor alicujus summe prædictorum scribentium, ideitro tam Ego, quam alii ejus defensores eo consulimus, ut prompte solveret, vel deponeret id quod haberet in manibus, ut sequitur fuit, in eo autem, quod non deberet, defendere, ut sequitur fuit, quod scilicet, vel absolutioriam reportavit, vel actor acquievit.

Præcipuum itaque hujus cause punctum in eo consistere dicebam, an Riccius actor dicendus esset, necne adjectus rei propriæ, quia nempe pecuniam in literis cambii contentam dedisset Pulcheris scriptoribus, adeoq. foveret causam onerosam, atque contenderet de damno viando, vel è converso non probata causa onerosa dicendus esset simplex adjectus in causam, seu gerarium scribentium quotum potius, quam proprium negotium ageret; Primum etenim casu, quatenus non obstant alia, de quibus infra, ad immutatum statum scribentium, pro adjecto potius respondendum erat ut ei obfata non deberet, an ille, qui acceptavit literas, esset scribentis debitor, necne, quoniam sibi imputet si alienam suscipere voluit obligationem; atque scribentis fidem sequi; Secus autem in altero, in quo cum in effectu gereret personam procuratoris, vel negotiorum gestoris scribentis, hinc omnino iustum, & rationabile est, ut ei obfata ea, quæ ob-

flarent mandanti juxta distinctionem, de qua in specie apud Marin. resol. 4. lib. 1. atque videtur absolutum, prout concorditer Scribentes hinc inde admittunt.

Hinc proinde, juxta sapientis induitum penè universalem naturam forensium questionum, tota questio restringenda ad factum, seu applicationem, cuius potius, quam juri erat questio, an scilicet actor probaret assumptum, quod ageret negotium proprium potius, quam scribentium, quia nempe æquivalentiam eis dedisset pro his tractis; Id autem probatit contendebar ex eisdem literis, in quibus dicebatur *valuta* quasi quod istud verbum importaret idem, ac numerationem æquivalentie, cum dictum verbum *valuta* idem importare videatur, ac æquivalens, atque super hoc dabatur ex ejus parte aliqua attestaciones mercatorum.

È converso pro hac parte dabatur attestaciones aliorum mercatorum in contrarium, quod scilicet istud verbum abque alio adjecto, quia nempe dicitur *havuta* remanere æquivalentem, & referibile ad futuram numerationem, vel reimbursementem in aliis effectibus, vel occasionibus, juxta negotiorum morem. Ac etiam de iudicibus auctoritas Rotæ decisi. 202. n. 7. p. 13. rec. repet. decisi. 83. post Colluaciones Bondoni, ubi in specie id firmatur, ac etiam Ego deducebam auctoritatem in subjecta materia majorem libri, qui nuncupatur *negotiator*, vulgo *il negoziante del Perù*. Italici idiomatis cap. 10. fol. 77. juxta impressionem Januensem anno 1647. & fol. 32. Juxta impressionem Venetiam anni 1662. par. 2. ubi distinguuntur istæ negotiatorum phrasæ, quodque ubi scribens verè habuit æquivalentiam in pecunia dicitur *valuta havuta contraria*, ubi verò quodque habuit, sed ex alia causa dicitur *valuta havuta*, abque verbo *contante*, sed ubi dicitur *valuta* simpliciter, tunc referri potest ad futuram reimbursementem.

Ponderabam quoque nimium inverisimile videri, quod actor tanquam peritus negotiator, in summa gravi plurimum millium futurorum, cum extero Gallo negotiatore contentus fuisset dicto verbo *valuta*, si tunc manualiter pecuniam dedisset pro hac tracta faciendâ, quatenus id proveniret ex aliis negotiis, vel computis procuratæ adjecti illud verbum *havuta*; Et fortius quia saltem cum ejus libris, & computis cum perfecta, vel adminiculativa probatione verisimiliter justificare posset, quod in causam propriam, & pro reintegratione sui crediti, dicta tracta facta esset, ac propterea ob hoc motivum, quod tanquam nimium probabile iudici multum arrisit, magna questio assumpta fuit inter cause Patronos, super dispositione partiarum extractarum à libris ejusdem actoris, super quo tamen juxta commendabile Curie stylum nulle erant Advocati partes.

Verum ubi etiam ex partibus librorum, aliisque adminiculis actor justificaret, quod revera ageret negotium proprium, atque foveret causam onerosam, adhuc tamen dicebam, quod stante malo statu scribentium de tempore quo literas dederunt ob plura argumenta jam præparata, vel imminentes decoctionis, quæ postmodum detecta sunt, opus esset docere, quod tunc de tempore quo literæ scriptæ fuerunt, ipse actor sincere, ac bona fide dedisset scribentibus, pecuniam cambiandam per Urbem, quo casu requiritur, quod decoctio vetè sequuta, seu detecta fuerit de tempore acceptacionis, vel adeò proxime, ut tunc immutatio, vel deterioratio status verisimiliter non intefeceret correspondenti, seu mandatario acceptandi literas cum præsupposito continuationis boni status mandantis, juxta plurimum casuum distinctionem, de qua supra, disc. 25. Secus autem ubi literæ scribantur in gratiam adjecti pro reimbursemente alicujus crediti juxta ponderaciones, de quibus eod. disc. 35. quo scilicet creditores negotiorum diligentius, quam alii inquirentes statum suorum debitorum, multo antea prævidere solent futuram decoctionem, vel ejus periculum timere unde propterea satagunt ab eis obtinere tractas correspondentes idoneis, & tutis, non abique aliqua fraudis, & collusionis suspicione, dum ut alias advertitur in decoctis, vel decoctis lex, & doctores omnia mala præsumunt, & supponunt, ac propterea quamvis non adit, vera & formalis decoctio, adhuc etiam remota præparacione, vel suspicione remanent considerabiles.

Atque hinc docemur quam erroneum sit in hac præsertim materia procedere cum generalitatibus, vel cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ aliorum casuum occasione prodierit, cum revera dictio pendat ex singularium casuum circumstantiis, quarum etiam modica variatorum ius justificare facit, atque ad hoc Iudices bene reflectere debent.

Ultra verò tres casus distinctos d. disc. 25. alter pluries con-

congrit postmodum disputandus in hac materia, quando scilicet decoditio scribentis superveniat post jam elapsam terminum consuetum literarum, seu tracta, qui pro communi usu solet esse quindecim dierum, quia nempe elapso termino, mercator qui literas acceptavit, differat eorum solutionem: atque adjectus, cui solutio facienda est ex urbanitate, & communitate, vel ex negligentia differat exactiorem, quoniam tunc extra controversiam, decoditio qua supervenit post istum terminum, cedere debet damno, & periculo eius, qui literas acceptavit, non autem adjecti in cuius gratiam scripte sunt, cum tali casu nulla subsit ratio probabilis, quae acceptantem excuset, ita etenim esset dare inconveniens, quod haec mora & culpa prodesset moroso, & culposo, noceret autem creditori innocenti, qui benigne se gessit cum debitore, cui per quandam speciem implicita novationis, dilationem ita concessit, atque ita pluries in Tribunali A. C. me scribente practicum fuit contra acceptantes favore adjectorum, atque Signatura Justitiae approbavit sine difficultate, quae revera in isto casu non cadit, quando scilicet decoditio superveniat post jam elapsam terminum, dum recte acceptanti dici potest, quod si ipse probe se gessisset, atque datam fidem servasset, utique adjectus esset tutus, suumque esset periculum.

Hinc in alia Romana pecuniaria disputata in eodem Tribunali A. C. coram diverso Locumtenente inter Felicem de Montignan, & Thomam Roncellum, cum iidem Pulcherio, de quibus supra fecissent Felici giratam pagella vulgo parisi, ad eorum favorem facta per Thomam, excipiebatur iste ad solutionem pulsatus, quod dictam pagellam fecisset sub lege in aliapocham adjecta, ut non teneretur ad solutionem, nisi factis prius computis, & quibusdam adimpletis conditionibus. Ideoque Scribentes pro eodem Thoma Reo convento dicebant distinguendum esse, quod scilicet aut ista pagella nullam contineret nomen persone, cui solutio promissa sit, sed simpliciter dicitur solvi debere summam expressam illi, qui eam exhibebit, & tunc exhibens actionem habeat illam exigendi; Aut exprimitur persona, & tunc secus, ut exigi non valeat sine ipsius mandato, adeo adjectus gerere dicatur personam procuratoris illius, cuius favore promissio facta sit ex delictis per Bardellon. conf. 28. Cancr. var. resolut. cap. 22. num. 22. Genu. in scriptura privata, lib. 2. in fin. tit. de apoc. priv. manu tertii n. 104. & seqq.

Converso scribens pro actore dicebam omnia praemissa esse in suis respectivis casibus vera; male autem applicari ad nostram questionem, utpote diversam ab illis, quae per allegatam disputantur. Atque ad id dignoscendum instabam in eo, quod ad eos frequenter est mea dicendi consuetudo, procedendum scilicet fore cum distinctione duorum casuum, atque erroneum esse cum generalitatibus procedere.

Primum enim sine aliqua girata, vel cessione; Et tunc proprie intrat questio, de qua Bardellon. & Cancr. ubi supra, ac etiam Decian. dist. conf. 68. lib. 3. in quo casu intrat dicta distinctio, an expressio certa personae habeat, necne, ut primo casu debet consistere de mandato, tam ad effectum actionis, quam ad alterum liberationis solventis; Secus autem in altero, quod patet pro stylo negotiorum regulandum videtur.

Alter vero casus est, ubi adfit cessio, vel girata, adeo non dubitetur de mandato, sed debitor proponat exceptiones sibi competentes contra cedentem, an obstat cessionario, vel adjecto juxta alium casum, de quo supra; Et tunc intrat distinctio superius tradita, an scilicet cessionarius, vel adjectus onerosam, vel lucrativam causam foveat, sive an proprium negotium gerat, vel illud cedentis; Ideoque cum in hac facti specie supponeret cessare questionem, de qua supra eo quod diceretur pro aequivalentia verè accepta, idcirco, isto facto subsistens, pro adjecto respondendi debere dicebam, non curate, quid clandestini inter debitorem, & creditorem sequatur sit.

Aliis etenim loqui posset, ut impediret, vel fraudatam remaneret commercium, idcirco exhibenti hujusmodi pagellas, vel cedulas denegari non potest solutio summæ in ea contenta, quamvis ea soluta esset primo creditori, à quo sibi impunitè solvens, cur debitas cautelas sine indemnitate non reportavit, juxta dec. 13. Rovit. quam resumit Roch. in notab. post 1. volum. consil. tit. de liter. camb. notabil. 38. n. 100. & seqq. & alibi pluries advertitur.

BRUNDUSINA PECUNIARIA PRO MARCHIONISSA CAMPLI CUM JOANNE CALO.

Casus varii decisi per Rotam.

An ad effectum imputationis, vel repetitionis cambiurum, quæ ob defectum justificationis indebiti prætentur, sufficiat probatio illorum solutionis per solas quietantias, & solidationem computorum.

SUMMARIUM.

- 1. Facti series.
2. Resolutio causæ.
3. Cambium non debetur, & soluta imputatur in sortem ob defectum justificationis.
4. Neque in hoc attenduntur confessiones, & solidationes Partium.
5. Declaratio conclusiva, & ad quid dicta solidationes, & computa proficiunt, & n. 9.
6. Solidatio computorum non probat per secessu solutionem cambiurum, & n. 8.
7. Ad quem effectum usure imputentur in sortem ipso jure.
8. De eadem conclusione, de qua supra, n. 6.
9. De conclusione, de qua supra, n. 5.
10. De justificatione spaciurum, & de differentiâ inter sola cambium nundinalia, & illa quæ habeant mixturam platealium.

D I S C. XXXIV.

Nito contra casu cambi de anno 1633. inter Carolum Gantem, & Fascium Manerium dantes, ac Principem Ametræ, ac Antonium Panaram recipientes in ducar. 8339. de anno 1638. facta solidatione computorum remanserunt debitorum in ducar. 5448. qui de anno 1641. cessi tunc Marchionem nissa Campli, quæ propter iudicium Salviani in partibus instituit, ac obviavit ad prædium alias à d. Antonio possessum contra Carolum hodiernum possessorem, introductaque per appellationem causa in Rota coram Marchio, datoque dubio, an Marchionis danda esset immisio sub die 1. Decemb. 1673. negativa prodit resolutio contra actricem; Reproposita verò causa coram eodem sub die 13. Maii 1675. recedendo à decisi per se responsio fuit, atque denovo proposita coram Ubago subrogato super consuetudo dubio, an esset standum in primo, vel in secundo loco decisi sub die 20. Martii 1676. per scriptum fuit in ultimo loco decisi, atque in hoc statu causa reposita.

Cum itaque in prima disputatione, in qua contraria prodidit resolutio processum fuerit cum motivo indebiti cambiurum ob defectum eorum justificationis per literas, ut propterea non soluta non debeantur, & soluta extenuent sortem juxta famigeratam dec. 74. Bichii reper. dec. 69. par. 9. rec. & in aliis, de quibus in præcedentibus frequenter, atque faciendo calculum temporis intermedii cambia decursa, quatenus imputanda essent, integram sortem absorberent, neglectis solidationibus ex pavite tortes insinuata propositione, quod confessiones, & solidationes Partium in illa suspecta, & prohibita materia non attendantur, idcirco licet illa propositio, ita simpliciter, & indefinitè intellecta minus vera videretur, quatenus post solidationes computorum, & ad notabilis temporis decursum injungendum esset onus creditori justificandi cambia per literas eo modo quo incumbit, quando fit actor, cum omnino verius videatur, ut solutio, ac respectivè solidatio inducat saltem juris præsumptionem realitatis, & justificationis ex regula exclusiva delicti, quodque actus in dubio censendus veniat potius licitus, ac propterea hæc præsumptio faciat ejus consuetam operationem non quidem canonizandi usuras alias illicitas, illas reddendo licitas, ad quem effectum vera est conclusio, quod Partium confessio, vel conventio non attenduntur, sed ad effectum transfundendi in debitorem onus probandi negativam ex deductis supra, disc. 6. & in aliis, & disc. 12. de Usur. & alibi, ut etiam firmatur in posterioribus favorabilibus hujus causæ decisionibus; Artaem quia semper tutius est se fundare in motivis magis planis, quæ in facto consistunt, utpote tutioribus, quam in iis quæ consistunt in merito articulo juris ob ingeniorum varietatem, ob quam id quod uni videtur album, alteri videtur nigrum, sive quod frequenter inciditur in æquivoq. capiendi quid pro quo; Hinc

Hinc proinde dicebam; quod sola solidatio computorum, in qua generaliter dicebatur, quod factis calculis remanebat debenda illa summa residualis, non concludebat, quod cambia soluta fuissent, quoniam rectè stare possunt, quod pro eo tempore, in quo spacia transmissa non fuissent, creditor abstinuit ab illorum consecutione, idcirco non fuissent posita in calculo ex eadem insinuata regula, quod in dubio præsumendum non est delictum, sed potius id, quod licet fieri valeat, & debeat.

Quamvis etenim Rota, & Curia non admittat opinionem, ut usurarum indebitè solutarum repetitio facienda sit in iudicio petitori conditionis indebiti, sed quod intrer eorum imputatio ipso jure in sortem juxta firmata in dicta dec. 74. Bichii cum aliis d. disc. 12. de usur. & alibi; Artaem id percutit diversos effectus illum præsertim ut creditum sortis interim vivat, & subsistat, atque accessiones alias licitas producere valeat, quatenus per viam conditionis indebiti procedendum sit, secus autem e converso, ubi per viam imputationis ipso jure, sed spectata substantia etiam imputatio in effectu redollet implicatam conditionem indebiti, vel saltem extinctionem mediante solutione, quæ propterea debet esse vera, ac perfectè, & concludenter probata, non autem cum hujusmodi vagis solidationibus habentibus dictam contrariam possibilitatem, quæ excludit illam perfectam, & concludenter probationem, quæ necessaria est in indebitio pro ejus repetitione, vel imputatione, adeo ut non sufficiat probationes præsumptæ, & adminiculativæ, quoties non intrent illa rationes, quæ ob concursum plurius adminiculorum, & pro qualitate subjæctæ materiæ considerantur d. disc. 12. de Usur. Et quidem ut supra pluries advertitur stante quo hujusmodi literæ consistere solent in parvis pagellis post computorum solidationes negligi solitis, omnimodam irrationabilitatem continet obligatio creditoris ad justificandum post solutionem, ac solidationem, præsertim ubi intercedat aliquod notabile temporis intervallum; Et per consequens debitori, cui restitit propria confessio, quæ si non sufficit tanquam probatio concludens, sufficere debet saltem pro præsumptione, onus probandi negativam incumbere debet non omnino insperatum, & impossibile, quoties agatur de cambiis restrictis ad certas nundinas; cum tunc negativa probari possit ex revoluzione bilanciorum, quæ in singulis nundinis fieri solent, & ex quibus ut pluries supra dictum est tanquam ex quodam protocollo extrahi possunt, seu de novo eformari literæ pro justificatione, unde difficultas novæ, quando agatur de cambiis, tam platealibus, quam nundinalibus in genere, cum tunc coarctatio negativæ videatur impossibilis, & consequens ad fit possibilitas fraudis, ita exigendi cambia sicca, sed in concursu hujusmodi possibilitatum videtur probabilius, ut prevalere debeat potius possibilitas liciti, quam illiciti, tunc ex dicta regula, ut in dubio excludi debeat delictum, atque præsumi potius licitum, quam illicitum, tum etiam favore commercii, quod ita quodammodo impeditur remaneret cum magno præjudicio eorum, qui pecuniis in eorum indigentis indigeant.

ROMANA, SEU MANTUANA CAMBII PRO SUARDIS CUM PORTIA PINELLA.

De eadem materia, de qua disc. 9. & 32. Sive an scilicet onus cambiandi suscipitur per debitorem in cambio contracto ad certum tempus, isto elapso expiret; Et an post decoditionem, vel mortem mercatoris deputati cesset cursus cambiurum.

SUMMARIUM.

- 1. Facti series cum resolutione.
2. Resolutio causæ.
3. Onus cambiandi ad certum tempus, an isto elapso expiret.
4. An post decoditionem mercatoris deputati, cesset cursus cambiurum.
5. An cambia decurrant contra decedentem.
6. De differentiâ inter mortem civilem debitoris, & illam mercatoris.
7. Desinitio mercatoris deputati, an debitor remaneat alterum subrogare.
8. De differentiâ inter liberationem à cambiis solventis, &

- illorum præsentem imputationem.
9. Cambiorum defectus in substantia causæ potest imputationem, secus ubi ille consistat in aliquo accidente.
10. Spontanea solutiones, quando excusentur in materia usuraria.
11. Et quid referat solutiones fieri postquam fors esset consumpta cum prioribus solutionibus.

D I S C. XXXV.

Incentius Agnellus Episcopus Mantuanus de anno 1639. accepti ad cambium ab auctoribus Portia Pinella scutos mille restituendos infra triennium, deputato mercatore in Urbe, qui cambiare deberet cum obligatione debitoris ex ejusdem mercatoris facto, juxta causam, de quo supra, disc. 9. & 32. Cumque sortis restitutio facta non esset, atque creditrix mortuo dicto Episcopo ageret contra Suardos fidejussores, vel fidejussorum hæredes, excipiebant isti de extinctione sortis exuberanter cum cambiis post triennium indebiti solutis usque ad annum 1667. ob defectum literarum juxta solitam debitorem hujusmodi cantilenam, de qua pluries in præcedentibus, sed his non obstantibus A. C. contra eos relaxavit mandatum executionum, commissaque per Signaturam causa in Rota coram Emerix cum clausula translativa; si quid exequendum, sub die 1. Julii 1672. responsum fuit pro non executione ex motivo limitationis obligationis debitoris ad triennium, juxta ultimam resolutionem coram Ninot in casu de quo supra, disc. 9. Et reproposita causa 11. Junii 1673. recedendo à decisi responsum fuit pro executione, istaque superior resolutio confirmata 29. Januarii 1674. coram eodem, ac propterea saltem hucusque debitores acquieverunt; Mihi verò quamvis scribenti pro debitoribus probabiles vix fuerunt posteriores resolutiones contra eos prodita, quamvis scribendo more Advocati deducere illa fundamenta quæ enunciantur d. disc. 9. ac deducitur in d. dec. 72. Ninot, & in prioribus decisionibus per eam approbatis coram Cerro.

Duo itaque erant puncti; Primo nempe jam dictus limitationis obligationis ad triennium, quod statè taxativè causa extinguendi alterius obligationem; Et secundo quod ubi etiam ulteriores haberet progressum, ad huc tamen cessasset per decoditionem mercatoris deputati juxta questionem, de qua supra, disc. 32.

Quatenus pertinet ad primum per Scribentes hinc inde procedebatur more grammaticorum potius quam Jurisconsultorum, ut etiam in decisionibus desuper proditis proceditur, expendendo verba & dictiones, juxta grammaticales ac literales significationes, ac propterea procedendo cum hoc sensu desuper statuita potest legi, vel theorica certa quo pro decisione alicujus casuum impositum deserviat, cum ita deciso in singulis casibus pendere dicatur ab eorum circumstantiis, & à verbali tenore instrumentorum, vel protocolorum; Id autem pro meo sensu redolere consuetas frequentè damnatas modernorum pragmaticorum inaptas, eadem cum litera & formalitate verborum ubi præsertim agitur de instrumentis publicis pro Urbis & hujus Principatus frequentiori abusu extensis in lingua latina, cum revera sint verba Notarii potius quam Partium, ideoque cum ista dicatur qualis voluntatis partium, cuius substantia potius, quam formalitas verborum Notarii attendi debet, quæ est, ut donec debitor retineat in manibus pecuniam creditoris, quia ita se declarat, illam nolle retinere otiosam, debeat eam tenete implicitam in cambiis pro ejus indemnitate, tempus autem limitatum trienni adjectum dicatur potius in gratiam debitoris, ne interim ad solutionem urgeri possit, & ne aliàs detur inconveniens quod culpa & mora producat liberationem cum lucro, & utilitate motosi, ac damno, & præjudicio ejus, cui mora committitur ut ad veritatem d. dec. 9. Accedente quoque alia consideratione, de qua infra intrat casum, in quo creditor contendat de asequutione cambiurum adhuc non solutorum, & casum in quo e converso debitor contendat de eorum repetitione, vel imputatione.

Quo verò ad alium punctum mortis civilis mercatoris, quæstio fuit potius inter causa Patronos super verificatione facti hujusmodi præsuppositæ decoditionis, quam in puncto juris, ea etenim posita etiam cum sensu veritatis dicebam, quod ista species mortis regulanda esset eo modo quo mors naturalis juxta superius deducta disc. 32. Nil obstante dec. 1434. Seraphin. in qua totum fundamentum per Scribentes in contrarium constituebatur; quoniam in ea disputatur, sed non deciditur quæstio de qua disc. 143. de Credito, an cambia decurrant contra decedentem post sequitam decoditionem, & probabilior illi dicitur affirmativa, eodem mo-